

gospodarske, obrtniške in narodne.

Izhajajo vsako sredo po celi poli. Veljajo v tiskarnici jemane za celo leto 3 gld. 60 kr., za pol leta 1 gld. 80 kr., za četrtleta 90 kr. pošiljane po pošti pa za celo leto 4 gld. 20 kr., za pol leta 2 gld. 20 kr., za četrt leta 1 gld. 15 kr.

V Ljubljani v sredo 29. novembra 1871.

O b s e g: Ena najvažnejših nalog prihodnje vino- in sadjerejske šole v Ipavi. — Imena gospodarjev na Kanjskem, ki so letos za konje prejeli darila (premije). — Kako in kedaj se ima po ognji, povodnji in toči storjena škoda naznati zaradi odpusta davkov. — Poročilo o XXIII. skupščini Matičinega odbora 2. nov. 1871. (Konec.) — Terminologija za matematiko. — Potreba politične zavednosti pri Slovencih. — Klic kranjskemu narodu iz Štajarskega. — Koliko smo že ministerstev imeli v Avstriji? — Dopisi. — Novičar.

Gospodarske stvari.

Ena najvažnejših nalog prihodnje vino- in sadjerejske šole v Ipavi.

Povod k sledečemu sestavku daja mi sledeča v 41. listu „Novic“ navedena opazka: „Boz. Ztg.“ piše, da še nikoli se ni toliko grozdja iz južnega Tirola izvozilo kakor letos, kajti dan na dan se ga je po 300—400 centov po železnici odpeljalo — in to skozi 6 tednov“.

Walz, eden med najbolj slovečimi nemškimi kmetijskimi pisatelji, spisal je pred malo leti izvrstno knjigo, ki nosi naslov „kmetijsko opravilstvo“ (Landwirthschaftliche Betriebslehre). V njej se nahaja sledeči stavek: „Hitra in taka komunikacija, ki je dober kup, razširja posamesna pridelovalna okrožja velikih povzivalnih krajev — mest“.

Kdo bode nad resnico teh besed dvomil? Gotovo nihče! Vzemimo Dunaj, glavno mesto naše države, čegar splošni povzitek se sme že velikansk imenovati. Pred malo leti — ko še železnic bilo ni — je bilo pridelovalno okrožje večih najpotrebnejših povzitalnih pridelkov in izdelkov jako ozko. Mleko, maslo, presno (frišno) sadje, zelenjad itd., vse to je dohajalo mestu izključljivo iz najbližje okolice. Od daleč vse to privaževati po navadnih cestah ni bilo mogoče, ker prvič so to reči, ktere dolge in počasne vožnje ne prestanejo; in drugič bi se to tudi izplačalo ne bilo. Kaj pa dandanašnji? — dandanes, ko je tako rekoč vse križem s železnicami prepreženo, najdemo to pridelovalno okrožje jako jako razširjeno. Ono več ne obseza okolice, tudi ne več dežele same — spodnje-avstrijske — marveč razteguje se v sosednje dežele, da! tudi v bolj oddaljene, še celó v one družih držav. Železnica, najhitrejša in najcenejša komunikacija, dovažva mleko iz jako oddaljenih pust in majarij, maslo dohaja iz zgornjega Štajarja in Tirola, presno sadje iz cele države, da! še celó iz Italije, Francije itd. ravno tako tudi gotova zelenjad.

Walz-ove besede so toraj popolnoma resnične, in veljajo se vé da ne le za Dunaj, temveč za celi svet.

Ne bilo bi odveč razširjenje vseh predelovalnih in izdelovalnih okrogov natančneje opazovati, kajti razvidelo bi se, kake velike spremembe da izvirajo iz tega v gospodarskem, kakor tudi v kupčijskem obziru; vendar tega nimamo v mislih; mi hočemo le eno samo pridelovalno okrožje in svojo razširitev v pretres vzeti, in ta je ono sadja. Vse drugo nas za zdaj nič ne briga.

Sadje — tukaj imamo veči del le presno (frišno) v mislih — spada dandanašnji med najvažnejše povzitalne pridelke, da! ono je národno-gospodarske pomenljivosti; kajti ono se je človeštvu tako priljubilo, da bi, ako bi imeli to izgubiti, po pravici se o veliki izgubi tožilo. Največemu bogatinu, kakor tudi manj premožnemu, da! celó največemu siromaku, je to ali to sadje tako priljubljeno, da vedno komaj pričakuje časa, kteremu „sadni čas“ pravimo. Se vé da je okus enega in drugega jako različen, in potem tudi poželenje.

Da bi se ta čas lože dočakal, izmislil si je človek sredstva, s kterimi si sadni vžitek deloma tudi na tisti čas razširi, v kterem se le malo ali celó nič presnega sadja ne nahaja. Sladkoustni bogatin si omišluje v ta namen različno sè sladkorjem vkuhano in v stekla spravljeno sadje ali kompote. Revniši, s prostejšo hrano zadovoljni človek si posuši češplje, breskve, češnje, hruške, jabelka, dela si sadne soke, ali po česko „povidel“ itd. Vse to pa še ne zadostuje, kajti ne najboljši kompot, ne najboljši sremske suhe češplje niso v stanu presnega sadja popolnoma nadomestiti; zatega del se je šlo še dalje, kar je pa le največa gospôda v stanu storiti. V bolj severnih krajih namreč tam, kjer je brezsadni čas veliko daljši kakor v južnih, si je visoka gospôda izmislila zgodnje sadje še celó v steklenih hišah pridelovati. Tako je znano, da ima pruski kralj Viljelm blizo Berolina skoro za srednji vinograd zadosti velik prostor pod šipami, pod kterimi se najžlahnejše in najzgodnejše sadje, posebno grozdje, prideluje; in skoro bi se smelo trditi, da pruski kralj dobi zrelo grozdje popred na mizo, kakor naš cesar. Odstavljeni francoski cesar Napoleon si je dal tudi v Verzelu iz enacega namena skoro en cel hrib pod šipe djati. Na Angleškem ima skoro vsaka bogata hiša svojo stekleno hišo nalašč zato, da se v njej zgodnje grozdje prideluje, in znano je, da se je leta 1845. ravno na Angleškem v eni taki stekleni hiši grozdna plesnoba (oidium Tucei) v prvič prikazala, od koder se je potem po vseh južnih in deloma tudi severnih vinskih deželah razširila, ter tako grozno grozdno ali trtno bolezen vzročila.

To so res lepe naprave, al, kakor rečeno, le monopol največih bogatinov, kajti le ti so v stanu v prostorih, s steklom obdanih, z velikimi stroški umetno južno podnebje vzdržavati; za vse druge je to brez koristi in pomena. Al imel je čas priti, in ta je že tukaj, da je vžitek zgodnjega sadja tudi manj premožnemu severnjaku mogoč, in to s pomočjo najcenejše in najhitrejši komunikacije — železnice. Železnica je imela

jug s severom zvezati, in tako južnim sadjerejcem čisto novo sadno kupčijo v oddaljene severne kraje odpreti, kar se je v resnici tudi zgodilo.

Al v več deželah niso tega našli, česar so iskali, in sicer v dvojnem obziru ne: prvič ne gledé dobrote, še manj pa drugič gledé zadostne množine sadja.

Če veljá to o vseh južnih deželah, veljá še posebno o naših avstrijskih, in prav najbolj pa v naši slovenski domovini — o ipavski dolini, ktera ima za pridelovanje žlahnega sadja najboljšo podnebje. Lepo je slišati, kar „Boz. Ztg.“ piše, da še nikoli se ni toliko grozdja iz južnega Tirola izvozilo kakor letos, kajti dan na dan se ga je po 300—400 centov po železnici odpeljalo in to skozi 6 tednov; — al kako je pa to slišati, da iz ipavske doline se ga ni razen tistega, ki so ga Gaberci in Budanjci na rokah ali pa z osličji v Ljubljano in v druga naša mesta in trge izvozili (kar je toliko kakor nič) celi čas čisto nič izvozilo? — Oj! žalosten glas je to!

In zakaj se ga ni nič izvozilo? Zato ne, ker Ipavci še dandanes za zadostno pridelovanje žlahnega zgodnjega grozdja (to veljá tudi o vsem družem sadji) nič storili niso, vkljub temu, da se je v tej zadevi že dosti pisalo in govorilo. Spominjam samo na nepozabljivega ranjega Matija Vrtovca in njegovo „vinorejo“ (glej stran 19).

Dragi mi rojaki! verjemite mi, da se to še ne more kupčijska sadjereja imenovati, ako zasadi sèm ter tje kdo kako avguštanino trto k hiši za latnik ali pa v vinograd, ali pa, da vrže kdo drug nekoliko breskovih koščic v vinograd, da dobi iz njih brez poznejšega cepjenja le debela malopridni divji sad noseča; ali ako si v vrtu ali pa v vinogradu kako hruško, marelico itd. cepi. To ni vse nič, in prav čisto nič. Dokler ne bo drugače, tudi redne sadne kupčije pričakovati ne moremo, ktera bi naši dolini vsako leto prav lahko več tisoč goldinarjev donašala. Ali znabiti nam Ipavcem gré že tako dobro, da boljših dohodkov ne potrebujemo? Jaz sam Ipavec, bi na to odločno odgovoril, da ne, in tako gotovo tudi vsak drug z menoj.

(Dalje prihodnjč.)

Imena gospodarjev na Kranjskem,

ki so letos za konje prejeli darila (premije).

Prvikrat letos so se delile premije na 3 krajih, namreč v Postojni 11. septembra, v Mokronogu 18. septembra in v Kranji 25. in 26. septembra. Delila jih je deželna komisija za konjsko rejo, ki je gledé na pripeljano živino tu in tam za potrebno spoznala, nektero večo premijo razdeliti na dvoje premij.

Predstavljenih je bilo:

v Postojni 15 kobil sè žrebeti in 16 brejih kobil;
v Mokronogu 21 kobil sè žrebeti in 20 brejih kobil;

v Kranji 32 kobil sè žrebeti, 30 brejih kobil, 23 žrebet in 3 potrjeni domači žrebci.

Darila v cekinih in srebrenih svetinjah (poleg daril za kobile) so dobili:

V Postojni.

Za kobile sè sesavnimi žrebeti:

Štefan Petkovšek iz Bevk	7 cekinov
Jože Bernhard iz Ljubljane	7 „
Anton Grašič iz Ljubljane	5 „
Jože Jankovič iz Kozarij	5 „
Miha Novak iz Razór	3 „
Anton Krašovic iz Dolenje vasi pri Cerknici	3 „

Janez Dolinar iz Kozarij	2 cekina
Štefan Habé iz Goš pri Vipavi	2 „

Za 3 in 4 letne breje kobile:

Adolf Obreza iz Cerknice	6 „
Andrej Lavrenčič iz Postojne	6 „
Jaka Čuden iz Dragomera	4 „
Gašper Šabec iz Hruševja	4 „
Friderik Vičič iz Postojne	2 „

V Mokronogu.

Za kobile sè žrebeti:

Anton Kržišnik iz Mokronoga	7 „
France Vrtačič iz Pristave	7 „
Jože Okorn iz Most	5 „
France Zagorec iz Dolenjega Vrhpolja	5 „
France Rodič iz Dolenje vasi	5 „
France Gregorič iz Krškega	5 „

Za 3 in 4 letne breje kobile:

Jernej Barbarič iz Čadrez	9 „
Jaka Stojin iz Zabrdja	7 „
Anton Smola iz Grma	7 „
Jože Okorn iz Most	4 „
Jože Martinčič iz Mokrega polja	4 „

V Kranji.

Za kobile sè žrebeti:

Šimen Jereb iz Spodnjega Brnika	10 „
Janez Malenšek iz Broda	7 „
Primož Oblak iz Smlednika	7 „
Nace Rozman iz Ljubnega	5 „
France Staré iz Spodnjega Brnika	5 „
France Molj iz Vogelj	3 „
Blaž Kepic iz Cerkelj	3 „

Za 3 in 4 letne breje kobile:

Peter Teran iz Vrbe	7 „
France Cajhen iz Depalje vasi	7 „
France Rems iz Katine	5 „
Matevž Gogala iz Vrbe	4 „
Jože Dežman iz Lesec	4 „
Jože Grašič iz Golnika	4 „
Anton Urbanec iz Zadrage	3 „

Za žrebeta:

Martin Hočevnar iz Spodnjega Brnika	7 „
Gašper Novak iz Hrastja	6 „
France Molj iz Vogelj	4 „
Janez Dovar iz Vrbe	4 „
Jože Drnovec iz Okroglega	4 „

Podpora za domače žrebce pincgavskega plemena so dobili:

France Rems iz Krtine	20 „
Jože Vovk iz Vrbe	20 „

Národno - gospodarske stvari.

Kako in kedaj se ima po ognji, povodnji in toči storjena škoda naznaniti zarad odpusta davkov.

Razglas c. k. dvorne kamre od 25. listopada 1843., št. 28843, veva, da zarad odpusta cesarskih davkov mora po ognji, povodnji in toči storjeno škodo poškodovani sam, ako jih je pa več, pa dva iz njune srede izbrana poškodovanca dotični gosposki naznaniti. Čas za naznanilo je postavljen: za škodo po ognji najdalje na 8 dni, za škodo po povodnji in toči pa najdalje 13 dni.

gospodarske, obrtniške in narodne.

Izhajajo vsako sredo po celi poli. Veljajo v tiskarnici jemane za celo leto 3 gld. 60 kr., za pol leta 1 gld. 80 kr., za četrtrleta 90 kr. pošiljane po pošti pa za celo leto 4 gld. 20 kr., za pol leta 2 gold. 20 kr., za četrtr leta 1 gld. 15 kr.

V Ljubljani v sredo 13. decembra 1871.

O b s e g: Vrednost človeškega gnoja. (Konec.) — Ena najvažnejših nalog prihodnje vino- in sadjerejske šole v Ipavi. (Dalje.)
Novi ministri. — Lileki in Minalila. — Prislovice in reki iz Istre. — Glagolitski napis. — Slovstvo jugoslavensko.
— Terminologija za matematiko. (Konec.) — Dopisi. — Novičar.

Gospodarske stvari.

Vrednost človeškega gnoja.

Priobčil Fr. Schollmayr.
(Konec.)

Poljedelska kemija po mnogih in zanesljivih preiskavah nas uči, da trdo človeško blato obstoji iz neprebavljivih vžitnih tvarin, žolčnih snovi in različnih drugih sestavkov, ki je izločuje človeška kri, kakor so, na priliko, zlez, gnjilec, fosfornokisle soli itd. — Na dalje nam je iz kemijskega razkrojevanja in večletnega zaznamovanja o gnoji, ki nam ga daje scavnica in človeško blato, še to-le znano:

Vsak posamesen človek naredi čez leto in dan okoli 850 funtov človeškega gnoja, v katerem je 791 funtov vodenca, 59 funtov trdih in 48 funtov organskih snovi; v teh pa je zopet 8 funtov gnjilca in 11 funtov različnih rudninskih stvari, ki imajo v sebi $1\frac{5}{6}$ funtov lužnika (alkalija), $\frac{7}{10}$ apnenca in lojevca, in $2\frac{1}{4}$ funtov fosforne kisline.

Pa je tudi po skušnjah potrjeno, da 1 vedro zmešanega človeškega gnoja tehta 95 funtov; po tem takem se nabere od enega samega človeka čez leto in dan 9 veder trdih in tekočih ocedkov.

Obilnost in obstojni deli človeškega blata pa zavisé, kar se samo o sebi umeje, od človeške starosti, njegovega zdravja, življenja in njegove hrane. Tudi mi ni treba omenjati, da so ocedki, ki pridejo od bogatinov, za poljedelca bolji in zdatnejši, nego ocedki ubozih ljudi, kar se že iz tega lahko sodi, da je hrana v to vrsto spadajočih ljudi zelo različna od prvih.

Kolike vrednosti je človeško blato v poljedelskem oziru, to nam kažejo sledeče številke:

Ljubljansko mesto šteje 21.500, ostala Kranjska dežela (brez Ljubljane) pa 452.000 prebivalcev, ki dadó čez leto in dan

	funtov gnjilca;	funtov fosfor- nokisline	funtov luž- nika (alkalija)
v Ljubljani	172.000	46.583	39.416
na Kranjskem	3,616.000	1,017.000	828.665

Če vzamemo, da veljá 1 funt gnjilca 50 krajc., 1 funt fosforkisline 20 kr. in 1 funt lužnika 10 kr., znese to samo v Ljubljani 99.257 gold. in na ostalem Kranjskem (brez ljubljanskega mesta) 2,094.266 gold.

To je gotovo velika vrednost človeškega gnoja, ki se nam pokaže še tem bolj po naslednjem prevdanku:

Po mnogih skušnjah nam je namreč znano, da se pri nas na Kranjskem potrebuje 40 veder zmešanega človeškega gnoja, da se pridela na 1 oralu zemlje 18 vaganov rži, in da se iz 1.5 funta rži naredita 2 funta

kruha; nadalje nam je tudi znano, da 1 vagan rži, ki tehta 75 funtov, veljá 2 gold., iz česar sledí, da bi se z zgorej omenjenim človeškim gnojem prav lahko dalo pridelati

	rži,	ki bi bila vredna	in bi se dalo narediti kruha
	vaganov	gold.	funtov
v Ljubljani	96.760	193.520	967.6000
na ostalem			
Kranjskem	1,984.000	3,968.000	1,984.000

Trdi in tekoči ocedki skupnega prebivalstva kranjske dežele bi po tem takem vrgli toliko dobrega in tečnega gnoja, da bi se ž njim dalo 2,080.760 vaganov rži pridelati, tedaj trikrat toliko, kolikor se je pridelala dandanes v naši deželi, kar bi zneslo 4,161.520 gold.

Res žalostno je, ako pomislimo, kako se pri nas s tem neprecenljivim gnojem ravna; prav mnogo se ga raztresa po vseh kotih, ali se pa odceja v reke in vodé, da tako brez vse koristi za našo deželo popolnoma v zgubo pride.

Ljudje, ki se čedalje bolj pomnožujejo, kakor tudi čedalje več potrebujejo, zahtevajo tudi večih in obilnejih pridelkov; zarad tega je sveta dolžnost vseh tistih, ki jim je dana skrb za občno ljudsko blagostanje, da tudi na to panogo umnega gospodarstva obračajo vso svojo pozornost.

Ena najvažnejših nalog prihodnje vino- in sadjerejske šole v Ipavi.

(Dalje.)

Ako pravega vzroka iščemo, kateri je kriv tega, da ni naša sadjereja že na zaželeno stopinjo prispela, najdemo, da ne leži v pomanjkljivosti dobre volje naših gospodarjev ali pa celó v njih zanikernosti, ampak vse kje drugej. Istina je namreč, da vsaka dobra misel, ktera bi imela od več moči skupno izpeljana biti, potrebuje pred vsem nekega predmetu svojemu ugodnega središča, bodi si, da to središče obstoji iz ene osebe ali pa iz več oseb, ktera najpred reč na vse strani dobro pretrese, tó potem še le, ako se skaže, da dober vspeh ne more izostati, načrt izdelati, po katerem je delavnost vseh deležnikov vrediti, pričeti in vršiti.

Misel v Vipavi sadjerejo tako povzdigniti, da bi bila kupčija z zgodnjim žlahnim sadjem — s pomočjo železnice — v severne kraje mogoča, ni ravno nova; al kdo bode o tem dvomil, da se dá le po tem izpeljati, ako se vsi naši veči posestniki — to veljá pa samo za začetek — v ta namen združijo ter delajo. Kjer se to dozda še zgodilo ni, ondi vidimo, da se

tudi za djansko vresničenje te misli čisto nič storilo ni. Ali zakaj se niso naši veči posestniki v tem smislu že združili? — bo marsikdo vprašal. Odgovor je kratek ta-le: Središča jim je manjkalo in še jim ga manjka. Ako bi se bilo tako središče že pred več leti našlo, gotovo bila bi naša sadjereja dandanes že celó drugačnega obraza, in gotovo bi se tudi o njej lahko po časnikih bralo: „iz Vipavske doline se je letos toliko tisoč centov zgodnjega grozdja, toliko breskev itd. izvozilo“. Al brez tega ostalo je vse pri starem.

Ako pa vsa znamenja ne lažejo, ne more več dolgo pri starem ostati; kajti bliža se čas — in skoro da je že tukaj — da se bode potrebno središče našlo, in sicer tako, da si ga boljšega želeti ne moremo. Jaz mislim tukaj na našo vino- in sadjerejsko šolo na Slapu.

Po mojem mnenju naj bi bila njena naloga, to reč v roke vzeti ter izpeljati.

Ona bode to nalogo, ktera se sme po pravici ena njenih najvažnejših imenovati, najlože in najhitreje izvršila, to je, nam našo zdaj skoro popolnoma zanemarejeno sadjerejo na tako stopinjo povzdignila, da je bomo smeli veseli in ponosni biti. Na tem ne dvomim jaz ne eno samo minuto ne, in da tudi drugi o tem dvomili ne bodo, naj mi bode dovoljeno to, kolikor mogoče s tem dokazati, da navedem nekoliko sredstev, katerih bi se po mojih mislih v ta namen poslužiti mogla.

Zgorej je bilo rečeno, da mora pred vsem središče misel, ktera bi imela od več izpeljana biti, na vse strani dobro pretresti, ter potem še le, ako je dober vspeh zagotovljen, načrt izdelati, po katerem se ima delavnost vseh vdeležnikov vrediti, pričeti in vršiti.

Iz tega sledi, da bi našega prihodnjega središča prvo delo bilo to, da vse naše večje posestnike okoli sebe zbere in jim namen in mogoči vspeh novega podjetja razloži, ter jih tako k temu navduši.

(Dalje prihodnjič.)

Politične stvari.

Novi ministri.

Nemški časniki, ki morajo osebe sedanjih ministrov na drobno poznati, popisujejo jih tako-le:

Vsi so izmed nemško-liberalne stranke, ki je že večkrat zvrnila. Predsednik knez Adolf Auersperg, rojen 21. julija 1821. leta, je bil najprej vojak in sicer „Rittmeister“ pri dragoncih. Leta 1860. je kot major vojaštvu dal slovó; brat Karlos, vojvoda Kočevski, mu je odstopil majhino grajščinico na Českem, „ustavoverni“ nefidejkomisni véliki posestniki pa so ga meseca februarja 1867. leta poslali v deželni zbor v Prago. Ko se Hartig odpové deželnega maršalstva (glavarstva) českega, ukazoval je Adolf nekoliko časa českomu deželnemu zboru šaljivo in jovialno; tako, na priliko, v zboru ni nikogar imenoval „gospod“, ampak kar naravnost rekel: „Nostic ima besedo, Thun naj govori“. Ko je spomenica ministra Bergerja ostala v manjšini, imel je že nálog, iskati novih ministrov; toda ni jih našel, kajti z Giskro on ni hotel sedeti na minister-skem stolu, protigiskrova manjšina pa je njemu pokazala vrata. — Tudi Beustu ni bil prijatelj, denarne špekulacije njegove mu niso bili všeč. Denarja pa je tudi njemu vedno manjkalo.

Lasser baron Zollheim je znan že od Bachovih časov. On je jožefinski birokrat brez stvarilnih vzorov. Tirolci so mu šaljivo rekli „Odemlasser“ (to je, sapovec), ker je kmetom pripovedoval, „da duh časa je sapa božja“. — On je duša novemu ministerstvu, „Bürger“-ministerstvu pa je bil strašilo, kedar uporni liberalci

niso hoteli ubogati. Danes ga „ustavoverci“ stavijo med svetnike, in od njega pričakujejo, da reši svobodo in ustavo. Rojen je v Salzburgu 15. sept. 1815. leta.

Dr. Julij Glaser je izurjen in vrl kriminalist. Pod Giskro in Hasnerjem je za sekcijškega predstojnika stopil v oddelek ministra za uk in bogočastje; on je zdatno pomagal sestavljati šolske in medverske postave; postavi o ljudskih šolah je on skoro oče. S Hasnerjem jo je iz ministerstva potegnil tudi Glaser ter se je zopet poprijel učenja. Leta 1870. ga je notranje dunajsko mesto izvolilo v deželni zbor, in ta v državni, v katerem je bil zlasti v odsekih jako delaven. Velik hrup je naredil s svojim govorom o slovenski pravni akademiji v Ljubljani; v njem je pokazal do vsega slovanstva svoje sovraštvo, ktero je lastno njegovemu národu, kajti Glaser je krščen jud. Star ni še 40 let.

Dr. Stremayr (minister za bogočastje in nauk) je že pred Potockijem isto ministerstvo imel. Leta 1848. je bil poslanec v Frankfurtu. Kakošne politične vere da je, pokazal je, ko je ostal minister vkljub nezaupnici svojih volilcev. Kot minister za uk je kos svojemu poslu; poklican je — pravijo prijatli njegovi — da bi pot pripravil spravi s „klerikalci“. Dunajski škof-pomočnik dr. Kutschker je neki britke solze točil, ko je bil prvokrat odstopil Stremayr.

Jožef vitez Chlumetzky, sedanji minister kmetijstva, bil je prejšnji čas c. kr. namestnik državnega pravdnika, kjer si je javalne nabral potrebnih vednosti in skušenj za sedanji svoj posel. — Leta 1859. poskusil se je bil kot lajtnant lovskega batalijona moravskih prostovoljcev, toda na Laško gredoč prišel je bil le do Selovica. V gospodarstvu svojem ni mogel biti posebno srečen, kajti svoje posestvo Bikovic je v najem dal nekemu judu, ker mu pod njegovim vodstvom ni hotelo dajati dohodkov. Zdaj naj pa napredek kaže kmetijstvu!

Dr. Anton Banhans je bil njega dni slab minister kmetijstva, zato so mu izročili ministerstvo kupčijstva. V Mielchoupu pri Zatzcu na Českem 1826. leta rojen, bil je 1848. l. pravoslovec v Pragi, kjer so ga bili tovarši izvolili za stotnika akademične legije. Najprej je služil pri komisiji za zemljiško odvezo v Karlovih varih, pozneje pri lenski sodnji v Pragi, potem je bil vodja grof Waldsteinovih grajščin. Temu je zapustil jako draga in večidel nepotrebna započetja, ki njegovemu nasledniku delajo mnogo velikih skrbi. Bil je samo teoretik in šaljivim českim časnikom je dajal mnogo tvarine, da so ž njim norčije uganjali. V državnem zboru se je rad kazal poštenoviča in mimogredé tudi posredovalca med Čehi in Nemci v Čehih.

Dr. Unger je govorni minister, v mnozih obzirih spominja na dr. Bergerja. Tisti kratki, originalni, rezni in večidel zabavljivi način govorjenja, po katerem se je rajniki Berger odlikoval, se nahaja tudi pri njem. Leta 1865. je stopil v politično življenje; 1869. leta je bil potisnjen v gosposko zbornico, kjer je prodajal strogi centralizem. Unger je jako učen pravoslovec ter je z Glaserjem na svetlo dal zbirko, ki je zgled marljivosti in kritičnosti. On v „petljici“ rad nosi šopek cvetlic. Takih ljudi potrebujejo naši zamotani politični časi. Unger je minister brez odločenega posla, cvetlični šopek mu nadomestuje posel. „Tagblattov Pinkeles“ pripoveduje, da se mu srce taja, ko posluša kateri Schubertov napev, zato svoje politične prijatelje prosimo, opuščati to godbo, da ne dobimo stajanega ministra s cvetličnim vencem brez posla. Naj še povemo, da je tudi on krščen jud. Morebiti on in Glaser pot v ministerstvo prigladita tudi še pravim in zvestim sinovom Abrahamovim.

Minister za deželno brambo c. k. polkovnik Horst

gospodarske, obrtniške in narodne.

Izhajajo vsako sredo po celi polji. Veljajo v tiskarnici jemane za celo leto 3 gld. 60 kr., za pol leta 1 gld. 80 kr., za četrtleta 90 kr. pošiljane po pošti pa za celo leto 4 gld. 20 kr., za pol leta 2 gld. 20 kr., za četrt leta 1 gld. 15 kr.

V Ljubljani v sredo 20. decembra 1871.

O b s e g: Ena najvažnejših nalog prihodnje vino- in sadjerejske šole v Ipavi. (Dalje.) — Premija s 5000 gold. za pomoček da se odvrne kužna bolezen svilnih črvičev. — Adresa grofu Karolu Hohenwartu. — Hudodelstva pri Nemcih. — Dopisi. — Novičar.

Gospodarske stvari.

Ena najvažnejših nalog prihodnje vino- in sadjerejske šole v Ipavi.

(Dalje.)

V našem slučaju bi se moral mogoči vspeh prav za prav na dva dela deliti ter vprašati: 1. ali bi pa mi Vipavci tudi res zgodnje žlahno sadje lahko dobro prodajali, in 2. ali bi se to pri nas tudi pridelovati dalo?

Meni se prvo vprašanje skoro smešno dozdeva, kajti, kdor se le s količkaj jasnim pogledom ozre v današnje kupčijske razmere, on bo vedel, da se iz južnih dežel že dandanes, ko je sadna kupčija, tako rekoč še v plenice povita, toliko zgodnjega sadja v severne dežele izvozi, da, ko bi cela vipavska dolina prav nič drugega ne pridelala, kakor samo sadje, bi ga vendar toliko pridelati ne mogla, — kaj bo pa še le v prihodnosti?

Vendar je lahko mogoče, da so tudi taki, ki tega ne verjamejo. Takim bi se lahko to-le povedalo: Najprvo sadje se nahaja po velikih mestih na Dunaji v tako zvanih izbranostnih prodajalnicah (Delikatessen-Handlungen). V teh se dobé češnje, hruške, grozdje itd. ob času, ko se zunaj na trgu v tem času še lahko ne dobí; al zgodnosti je pa tudi cena tega sadja primerna, kajti funt grozdja stane 1 gold. in še čez; pa kaj ne bo drago, saj dohaja iz Francoskega!

Baron Babo, v sadjereji eden prvih strokovnjakov, pozná naše vipavske podnebne razmere ravno tako dobro, kakor one francoskih krajev, kjer se to zgodnje sadje prideluje; in on mi je že večkrat, o priložnosti, ko sva se o tem pomenkovala, rekel: Glejte, vse to sadje bi Dunajčani lahko iz vipavske doline dobivali, ako bi le vaši posestniki Francoze posnemati hoteli. Toraj že v te bi se lahko dosti zgodnjega sadja prodalo, tembolj, ker bi ga mi lahko dosti cenejše dajali, kakor Francozje, kajti, kje je naša dolina, kje je pa Francoska? Al kaj je vse to proti celemu dunajskemu trgu, kateri je še dandanes z zgodnjim sadjem še vedno jako slabo priskrbljen, akoravno mu ga dojde o svojem času vsaki dan po južni kakor tudi zapadni železnici gotovo več, nego sto polnih voz. Da je res pomanjkanje zgodnjega sadja na Dunaji še zmirom veliko, se lahko razvidi iz visoke sadne cene. Tako se dobí 5 k večemu 8 goriških češinj za en krajcar; avgustana je od začetka po 60 krajcarjev funt, boljši kup kakor po 30 pa ni nikdar itd.

Kaj pa je zopet dunajski sadni trg proti vsem

ostalim severnim? Vsaj se vendar na vse kraje zgodnje južno sadje razvažva, v Prago tako dobro, kakor v Berlin, v Moskvo ali Petrograd itd. Odgovor: nič, čisto nič.

Razvidno je toraj, da bi se le čas tratil, ako bi se hotelo, še dalje o tem vprašanju govoriti; za tega del obrnimo se k drugemu: Ali bi se pa v Vipavi tako žlahno sadje pridelovati dalo?

K temu sta dva glavna pogoja potrebna, namreč: 1. Ugodno podnebje, 2. prava izreja ali odgoja in obravnava.

Da nam je prvi pogoj dan, bilo je zgorej rečeno. Slišali smo ravnokar, da nam eden prvih strokovnjakov to zagotavlja; al vsaj nam tega zagotovila še treba ni, ker je vendar vsaki od nas o tem predobro prepričan. Res je sicer, da nam je burja jako nadležna; al nje se lahko s tem ognemo, da gremo z našo sadjerejo v zatišja, katerih, hvala Bogu, tudi še ne manjka.

Gledé drugega pogoja smo pa popolnoma reveži, kajti o pravi izreji in obravnavi ni pri nas skoro sledú; tukaj nam bo moralo toraj naše prihodnje središče močno pod pazduho seči, sicer ne opravimo nič.

Načrt, ktereга bi si moralo v tem obziru obrisati, ter ga izpeljati, opirati bi se moral brezpogojno na sledeče tri točke, namreč: 1) na izvrstnost, 2) na veliko obilnost, in 3) na zgodnost pridelka. Le ako se bodo v delavnosti vsi ti trije pogoji harmonično vezali, se smemo dobrega vspeha nadjati; ako pa zmanjka le enega, potem je že vse zastoj. Tega se pa ne sme nobeden vstrašiti, vsaj vse to doseči ni nobena copernija.

Gledé izvrstnosti pridelka bi se morale pred vsem tista sadna plemena določiti, katerih bi se morali poprijeti. V prvi vrsti bi bilo grozdje, potem češnje, hruške, marelice, breskve in slive. Vsa druga plemena, kakor jabelka, smokve, oškurže itd. se ne splača saditi in gleštati. Od vsacega teh plemen bi se morale le najsposobnejše sorte izvoliti. Vse to storiti, kakor tudi določena plemena in sorte množiti, bila bi se vé da naloga vino- in sadjerejske šole same, ktera bi jih potem po najnižji ceni posestnikom oddajala. Ravno tako bi bila njena reč, da bi se prava sadišča izvolila, da bi se sajenje poznejšemu izrejenju, od ktereга je dobrota in deloma tudi zgodnost sadja odvisna, primerno vršilo itd. Vse to bi storila, ako bi vsakemu radostno svetovala pravo, — ako bi se vrh tega o nedeljah in praznikih vdeležniki sklicali, da bi se z besedo in djanskim razkazovanjem podučili, — ako bi se tudi vsakemu na zahtevanje ob času novega zasajenja ali reznje itd., ako le mogoče proti primernemu majhnemu plačilu eden v sadjereji dobro izučen učenec dodelil.

Tistim, kateri se bodo sami v šoli izučili, ali pa tistim, ki si bodo kakega šolo dovršivšega učenca v stalno službo vzeli, se ve da vsega tega treba ne bo.

Gledé velike obilnosti naj bi se za to skrbelo, da bi se prav prav veliko posestnikov za novo podvzetje pridobilo, ki bi ga zdatno podpirali s tem, da bi velike prostore sadjereji odločili, in da bi se poprijeli vseh sredstev, po katerih se more zasaditi obilo sadja, pa tudi dobrega in lepega.

Gledé zgodnosti bilo bi treba od vsakega plemena izvoliti najzgodnejše sorte, ktere bi pa tudi v okusu in lepoti zadostile.

Kako lahko da se ti pogoji o pridelovanju sadja dosežejo, naj pokaže sledeči primer.

Vzemimo grozdje, ktere se bo moralo gotovo največ pridelovati, ker grozdje se najlože in tudi najboljše prodá. Pred vsem nastopi vprašanje: katerih sort se imamo poprijeti? Gotovo najzgodnejših z lepim, okusnim, trdim grozdem (trdnost je pri grozdju glavna reč, kajti mehko, osipčno, se ne dá prevažavati).

Rumena avguštana s podolgatimi jagodami (po nemško „die gelbe Seidentraube“ bila bi ena sama taka sorta, kajti ona ima vse te lastnosti, je toraj za kupčijo, kakor nalašč vstvarjena. Zelena avguštana z okroglimi jagodami, ki nekoliko pozneje dozori, kakor una, pa ni za rabo, ker ona je premehka in osipčna. Tako tudi jako zgodnje modro grozdje sv. Jakoba (Frühblauer Burgunder) ne, ker tudi ono je premehko in vrh tega ima premajhne grozde, repke, kakor jih po pravici ranjki M. Vrtovec imenuje.

Z avguštano samo pa nam še ni vsluženo, kajti ona zgine vendar dosti pred, ko dozori najzgodnejše sorte v severnih vinskih deželah; zatega del se je treba še po primernih drugih, koj po avguštani zorečih sortah ozreti.

Med domačimi sortami pa razun rumenega in modrega muskatelja tacih ne najdemo; zavoljo tega moremo po tujih seči, ktere iz bolj severnih vinskih dežel k nam prihajajo. Od teh zaslužijo v prvi vrsti z našo peteršilko (geschlitzblättriger Gutedel.) sorodni španjoli*) imenovani biti, kakor hrustlati, beli, rumeni, rdeči, dijamantni in kraljevi španjol (Krachweisser, gelber, rother, Diamant und Königs-Gutedel). Ti španjoli so za nas največega priporočila vredne sorte, kajti zadostujejo vsem zahtevam. Priča temu je to, da je skoro povsod najbolj priljubljeno ali namizno ali zobalno grozdje. Iz Francoskega se samo španjol izvažva in sicer pod imenom Chacelar (beri Šasla).

Razun teh sort so pa še druge, ktere bi nam tudi prav dobro vstregle; tako na primer zelena vanilija (grüne Vanillitraube) in rumen orleans (gelber Orleans). Prvo ima nek poseben žlahen okus, zarad ktere je še posebno čislano. (Kon. prih.)

Gospodarska novica.

Premija s 5000 goldinarji za pomoček,

da se odvrne kužna bolezen svilnih črvičev.

C. k. ministerstvo je leta 1868. po nasvetu dunajskega svilorejskega zbora razpisalo premijo (darilo) s 5000 gld. onemu, kdor iznajde zdravilo zoper kužno pikčasto bolezen (Fleckenkrankheit), ki že več let morí svilne črviče (židne gosenice), ali onemu, ki vsaj nasvetuje tak pripomoček, da se odvrne in zabrani ta bolezen.

*) Tako imenujejo to grozdje štajarski Slovenci, in tudi jaz se hočem tega imena posluževati, akoravno so mu v zgornji Vipavi imé „milavojka“ iznašli. Pis.

Konec meseca septembra 1870. l. je iztekel obrok, do ktereга naj se oglasi, kdor vé tako sredstvo.

Oglasilo se jih je 38 iz našega cesarstva pa tudi tujih držav.

Dotična komisija, od ministerstva izvoljena, je dala napovedana zdravila skušati. Al nobeno zdravilo se ni potrdilo po skušnjah.

Ostal je tedaj sam ta pripomoček, ki ga je že pred več leti prvi nasvetoval Francoz gosp. L. Pasteur, ud znanstvene akademije v Parizu. Ta pripomoček ne ozdravi sicer za pikčasto bolezen že bolnih črvičev, pa zabrani in odvrne jo.

Ta pripomoček je bralcem „Novic“ že dobroznana celična izreza (Zellengrainirung) svilnih črvičev.

Ker pa je celično izrejevanje že dve leti znano in v več deželah skušano in večidel potrjeno sredstvo zoper črvičjo bolezen, je ministerstvo komisijo vprašalo: ali naj gosp. Pasteurju, v kljub temu, da ta iznajba ni nova, se podeli premija s 5000 gold.

Komisija je odgovorila, naj se mu dá, ker boljega sredstva za zdaj nimamo kakor je celična izreza, ki se dá lahko in povsod rabiti. In Francoz Pasteur dobí 5000 gold., kakor c. k. ministerstvo od 12. dne t. m. oklicuje.

Po naših mislih bi se bilo teh 5000 gld. dalo prav lahko na korist kmetijstvu domačemu prihraniti, kajti g. Pasteur je celično rejo že pred več leti brezplačno po svetu razglasil in priporočal, in skušala se je po več deželah. On tedaj dobí 5000 gold. za svet, ki ni nov, a tudi zdravilo ni že bolnih gosenic.

Politične stvari.

Sledeča adresa g. grofu Karolu Hohenwartu, bivšemu prvosedniku c. k. ministerstva, se ravno zdaj po vseh slovenskih okrajinah podpisuje:

Vaša ekscelencija!

Visokorodni gospod Grof!

Ako je kedaj naš z vsakoršnimi političnimi mukami tlačeni narod v poslednjem času gojil upanje, v konečno dosego svojih pravic in dokončanje dolgoletnega trpljenja, imel je za to v nedavno preteklem času gotovo vzroka obilo, kajti prikazala se je na političnem obnebji zvezda, sijajoča poštenje in resnično prizadevanje, da nečisti zrak se loči od zdravega in da krasnojasen dan nastopi.

Ta zvezda, ktera je bila v nesrečni Avstriji mnogo mnogo let neznana, prikazala se nam je v osobi Vaše Ekscelencije in Vašega slavnega ministerstva, ktero je pričelo z odkritosrečno poštenostjo in popolno odličnostjo plemenito delo, da bi se uresničile besede našega vladarja: „naredite mir med mojimi narodi!“ Rekli smo: „mного let neznana“ — in to ne brez vzroka, kajti do tega časa ni bilo slišati niti enega glasú iz cesarskega Dunaja o poštemem porazumljenju z narodi avstrijskimi.

Iz ust Vaše Ekscelencije prišel je prvi in odkritosrečni pozdrav avstrijskim narodom. Vi, visokorodni Gospod Grof bili ste prvi, kateri ste si prizadevali narodom njihova prava popolnoma vrniti, in tako po vseh Vaših prednikih vže težko ranjeno Avstrijo ozdraviti.

Nepoklicani duhovi pa so odločili o prizadevah Vaše Ekscelencije posluživši se svojega vpliva in z njegovo zlorabo so zadržali zopet zmago resnice in pravice.

Al prepričani smo, da spravedljivost in Vaše lepo začeto delo vendar enkrat, da! morebiti kmalu zma-

gospodarske, obrtniške in narodne

Izhajajo vsako sredo po celi poli. Veljajo v tiskarnici jemane za celo leto 3 gld. 60 kr., za pol leta 1 gld. 80 kr., za četrtleta 90 kr. pošiljane po pošti pa za celo leto 4 gld. 20 kr., za pol leta 2 gold. 20 kr., za četrt leta 1 gld. 15 kr.

V Ljubljani v sredo 27. decembra 1871.

Obs eg: Kteri panj je za našo deželo najbolji? — Ena najvažnejših nalog prihodnje vino- in sadjerejske šole v Ipavi. — Nova kmetijska mašina. — Pojasnilo o zadevi ljudskega šolstva na Kranjskem leta 1871. — Helix pomatia L. veliki jedljivi polž (grosse Weinbergschnecke). — Dopisi. — Novičar.

Gospodarske stvari.

Kteri panj je za našo deželo najbolji?

V letošnjem občnem zboru družbe kmetijske kranjske 22. dne novembra je to vprašanje bilo poglavitna točka. In razsodilo se je tako, kakor bodemo v tem sestavku povedali.

Družba kmetijska je dobila od c. kr. ministerstva kmetijstva tudi za povzdigo čbeloreje naše državno podporo, in ker je dober panj, to je, tak panj, kakoršnega so po iznajdbi slavnega Dzierzona tudi potrdile skušnje naših slovenskih čbelarjev, prvi pogoj za napredek čbeloreje, zato je glavni odbor kmetijske družbe sklenil, takih dobrih panjev kupiti in jih po deželi razdeliti učiteljem, ki se marljivo pečajo s čbelarstvom, in pa manj premožnim kmetom.

Ker pa smo poslednja leta od več strani slišali, da se hvali zdaj ta, zdaj drug panj, družbeni odbor ni za gotovo vedeti mogel, kateri med hvaljenimi je najbolji, to je, najbolj primeren naši deželi.

V tacih okoliščinah je družbeni tajnik dr. Janez Bleiweis dobro zadel in glavnemu odboru nasvetoval, naj stavi med razprave letošnjega občnega zbora to vprašanje v prvo vrsto in naj povabi vse imenitne čbelarje v razgovor s prošnjo, da vsak izmed njih razstavi v zboru svoj panj.

To se je zgodilo. Poslali so gospodje pl. Langer, Rihard Dolenc, župnik Porenta, župnik Sumper iz Škocidola na Koroškem, Fr. Sovan, baron Roschütz, trgovec Hinko Žark in marquis Gozzani svoje panjove, s panjovi vred, nekteri pa še druge priprave in nekteri dodali so tudi popise.

Tako važno stvar in tak velik materijal pred seboj bi pa ves občni zbor ne mogel temeljito v presojevanje se spustiti, zato je dr. Bleiweis nasvetoval in nasvèt njegov je bil sprejet: naj se izvoli odsek zvedenih čbelorejcev, ki se popoldne podá v pisarnico družbe kmetijske, kjer so razstavljeni panjovi; naj ondi vsak panj prevdari in pretehta ter izreče, kateri je najbolji, in o svoji razsodbi potem poroča glavnemu odboru, kteremu bode to poročilo potem podlaga pri nakupovanju panjev.

Popoldne ob 3. uri so se v odsek izvoljeni gospodje: pl. Langer, župnik Sumper, župnik Porenta, dr. Orel, Fr. Sovan, dekan Poljak, župnik Jugovic, župnik Mesár, župnik Jerič, župnik Mencinger, P. Salvator, Vodè in Schollmayr zbrali, za prvomestnika g. pl. Langerja in za zapisnikarja gosp. župnika Sumperja si izvolili ter presojevali vsak razstavljeni panj in vse drugo, kar je bilo temu dodano.

Ogledovanje in presojevanje je trajalo celih 5 ur, in bilo je res jako temeljito.

Glavno vodilo presojevalcem bilo je to, da se tak panj izreče za najboljši, ki je sicer v smislu Dzierzonove najdbe napravljen in zato umni čbeloreji ugoden, pa našim navadnim panjovom najbolj podoben, tak, da vsak čbelar lahko ž njim ravná, se lahko prepeljati dá in da je dober kup.

Gledé na to glavno vodilo marsikter razstavljenih panjev ni mogel za rabo naših domačih čbelarjev potrjen biti, čeravno se je enoglasno pripoznalo, da panjovi in drugi stroji Langerjevi, barona Roschütza, marquisa Gozzani-a, H. Žarka so za drug kakor za navadni namen naših čbelarjev jako interesantne, se ve da pa drage najdbe. Za rabo naših navadnih čbelarjev najbolj primerni panjovi so bili pripoznani: panj župnika Sumperja, župnika Porenta, R. Dolenca in Fr. Sovana; tû in tam je pa pri teh panjovih želeti kake preuredbe.

Konečno se je sklepalo v sledečih predlogih:

1. Odsek naj panj fajmoštra Porenta pripozná za tak panj, kakor ima biti (normalstock), vendar naj se satniki — po izgledu Sumperjevega panjú — triroboti naredijo.

2. Odsek naj panj g. Porenta in panj g. Sumperja si za najbolja izbere.

3. Odsek naj izreče, da panj Sumperjev brez premembe kakoršen je, panj Porentov pa z napravo trirobotih satnikov sta najbolj pripravna za navadne naše čbelorejce.

Ta — tretji — predlog je bil enoglasno potrjen.

Obveljal je tudi sklep: naj se sl. družbi kmetijski priporoča, kedar pride do tega, da razdeluje panjove po deželi učiteljem ali drugim, da vsacemu dá po dvoje panjev: enega Sumperjevega in enega na 3robotate satnike preurejenega Porentovega.

Ena najvažnejših nalog prihodnje vino- in sadjerejske šole v Ipavi.

(Konec.)

Tako smo zdaj z določitvijo trtnih sort pri kraji, in na vrsto pride obilnost.

To doseči, je treba, kakor je bilo rečeno, da se dosti gospodarjev pridelovanja vdeleži, in sicer v veliki meri. Vsak naj bi namreč en cel več, ugodno ležeči vinograd s samimi takimi zgodnjimi trtami zasadil. Taki vinogradi bi pa ne smeli po domači šegi nasajeni biti, ampak po nemški, kajti po nemški šegi pride prvič veliko več trt na eni in isti prostor,

kakor po domači; in drugič se lahko prek zidov — kateri morajo pa v ta namen nekoliko bolj pazljivo izpeljani biti kakor navadno — špalirji razpeljejo, na katerih najzgodnejše in najlepše grozdje zraste.

Za dosego jako zgodnjega grozdja se zasade zgodnje trte, pospešuje se pa zgodnost še s tem, da se trte prav nizko na glavice režejo, toraj zopet po nemški šegi. Dalje, ako se o pravem času nepotrebne mladike brez zaroda izmandajo, zarodne pa primerno prikrajšajo. Posebno se dá pa zorenje s tako imenovanim obročkanjem (ringeln) pospešiti. Ono obstoji namreč v tem, da se ob cvetji nekolikim (ne vsem) zarodnim mladikam vsake trte en palec pod najnižjim zarodom za pol prsta širok obroček lubada izlupi. Nasledek tega dela je ta, da dozori nad tako narejenim obročkom rastoči grozd dobrih 14 dni pred, kakor bi bil dozorel brez tega, in da postanejo tudi jagode veliko debelejše. Ako se vrh tega, da se mladika pod grozdom obročka z majhnimi škarjicami še tretji del vseh jagod enakomerno izčiplje, dosežejo se že celó velike jagode; volovnine, na primer, postanejo malo da ne tako velike kot češplje. Z navadnim nožem gré to delo, se vé da počasi spod rok, al z nalašč za to narejenimi kleščicami hitro, in izplača se.

Zgodnje grozdje je za nas prevelike važnosti, kakor da bi zadostilo to, kar sem dozdej omenil; za tega del hočem o njej še nekoliko besed spregovoriti. Omenil sem, da se v tako zvanih izbranostnih prodajalnicah najprvo zrelo sadje nahaja, ktero se jako drago prodaja, pa gotovo tudi drago kupuje. V teh prodajalnicah nahajamo pa tudi po tem še sadje, ko se že tudi zunaj na trgu dobí, se vé da najlepše in najboljšje. S tem poznejšim sadjem se pa trgovci ne preskrbujejo na trgu, ampak dobivajo ga od ravno tistih sadjerejev, od katerih so dobili prvo. Ako bi hoteli toraj tudi naši sadjerejci s takimi prodajalnicami v stalno kupčijsko zvezo stopiti, kar prav živo želimo, treba bi bilo toraj tudi na to delati; da bi s pomočjo umetnih sredstev tudi nekoliko še posebno zgodnjega sadja (v prvi vrsti grozdja) pridelovali. V ta namen bi se morali najpremožnejši deležniki tudi s takimi sredstvi seznaniti, ter jih nagovarjati, da bi se jih tudi poprijeli. Tako naj bi vsak prek nalašč za to narejenih vinogradskih zidov razpeljane špalirje pod šipe djali, in ako že tega ne, naj bi saj zidove ometati ter črno pobarvati dal. Prek črno pobarvanih zidov dozori vsak sad dosti pred, kajti znano je, da črne stvari podnevu največ solnčne gorkote pogoltnejo, ktero ponoči zopet oddajejo; to pa pride dozorenju prav zelo na pomoč. Ako bi se vrh tega še obročkalo, dosegla bi se sila zgodnja zrelost. Se ve da bi morali špalirji pravilno izpeljani biti; tako zvani ravnokotno rezani (Winkelschnittspalliere) so najboljši.

Kar je bilo tukaj o grozdji rečeno, veljá zeló vse tudi o drugem sadju (obročka pa se le grozdje). Posebno breskev in hrušek naj bi se pri nas veliko zasadilo ter prav po francoski šegi (Francozi so prvi mojstri o tem) na prizidnih, kakor tudi prosto stoječih špalirjih gojilo; kajti one se po grozdji obnašajo na šparljih najboljšje in dadó potem tudi največ dobička; ena sama zgodnja breskev stane na Dunaji 20 kr.

Posebne sorte breskev in hrušek bi se tudi lahko prav po navadni šegi gojile in pravilno sušile, in tako suho sadje prodajalo, kar bi zopet lep denar vrglo. Sušiti pa bi se moralo vse drugače, kakor zdaj.

Da bi vinograd, ki bi bil samo s kupčijskim sadjem nasajen, to je, z grozdom in tudi drugim sadjem, več vrgel kakor pa tisti, ki je vinskemu pridelku namenjen, ni dvomiti; kajti grozdje, na primer, se bo

vedno vsaj po 10 kr. funt lahko prodajalo; v vino podelano nikdar toliko ne nese.

Zadnje vprašanje bi zdaj še bilo to, kako da bi se pridelano sadje v kupčijo spravilo?

To bi se lahko po dveh potih zgodilo: ali bi namreč se došlim dunajskim in drugim tujim sadnim kupčevalcem (kteri bodo gotovo pečenko kmalu zavohali) ali pa tistim domačinom, ki se bodo te kupčije lotili, oddajalo. Druga pot bi bila ta, ako bi si vsi pridelovalci skupaj zanesljivega človeka v naši dolini poiskali, kteri bi sadje od vseh skupaj spravljal, ter ga na železnico oddajal, in pa družega zopet na Dunaji v nadrobni kupčijski lopi (Markthalle) imeli, ki bi ga prodajal. To bi bilo najboljšje, kajti s tem bi ostal pridelovalcem tudi skoro ves dobiček, kterege bi sicer kupčevalci imeli.

To se mi je zdelo potrebno našim gospodarjem o koristi prihodnje naše vino- in sadjerejske šole omeniti, da vidijo, kolike koristi da nam bo lahko tudi v sadjerejskem obziru, ako bo svoji nalogi zvesta.

R. R.

Nove kmetijske mašine.

Gospod H. Lanc, fabrikant kmetijskega orodja v Manheim-u, je kmetijski družbi kranjski ravnokar poslal 3 mašine — dve slamoreznici in eno mlatilnico — za poskušnjo in na prodaj, ki bi bile imele v Ljubljano priti že takrat, ko je družba imela svoj občni zbor, pa se je zakasnila vožnja. Slamoreznice so prav izvrstne in veljajo od 64 do 180 gold.; mlatilnica je nove sisteme; prav lahko in dobro mlati; veljá pa 122 gold. — Vse te mašine se vidijo pa tudi lahko poskusijo na vrtu kmetijske družbe na Poljanah v Ljubljani. Pozor, gospodje! Mašine so ogleda vredne.

Šolske stvari.

Pojasnilo

o zadevi ljudskega šolstva na Kranjskem leta 1871.

„Novice“ so nedavno prinesle nekaj statistike ljudskih šol na Kranjskem v preteklem šolskem letu. Akoravno ne dvomimo, da so „Novice“ ove številke prejele iz dobrega vira,*) vendar si ne moremo kaj, da ne bi zavoljo resnice in natančnosti, s katero je treba spisovati važno ljudsko šolstvo kakove dežele, dodali nekoliko opomb omenjenemu sporočilu.

Da je bilo ljudskih šol 259, med temi 187 nedeljskih ponavljajočih, 160 (?) sadjerejskih, 18 čbelorejskih in 25 svilorejskih — nad tem se ne spotikamo. Da je bilo le 171 ljudskih šol čisto slovenskih, 56 (?) pa slovensko-nemških in 32 (!) čisto nemških, o teh številkah jako dvomimo. Kar zadeva slovensko-nemške šole, treba je vedeti, da takih šol s slovenskim in nemškim učnim jezikom na Kranjskem, razun kakih 5, še nimamo ne. Slovenske šole, v kterih se nekoliko nemščine kot učni predmet uči, imenovati slovensko-nemške, pa je neprilčno in napačno. Vrh tega pa celó takih šol ne bode 56; kajti leta 1865. štela jih je vlada sama le 10, in še le pozneje šteli so jih nekteri možje toliko na ljubav in tolažbo — vladi in nemškutarjem.

Nadalje vprašamo: kje je na Kranjskem 32 nemških ljudskih šol? — Leta 1865. bilo jih je 19, lani

*) Res, iz prav dobrega vira, in naravnost lahko rečemo — ker statistični popisi niso nikakoršna tajnost — iz uradnega poročila.